

"Володимир" Феофана Прокоповича — зразок шкільної драми

9 клас

Людмила Коваленко,
вчитель української мови та літератури
Макіївської ЗОШ I—III ступенів
Черкаська обл.

Мета: дати учням уявлення про шкільну драму, зокрема про драму "Володимир" Ф. Прокоповича; розкрити роль Києво-Могилянської академії в розвитку театрального мистецтва; прокоментувати зміст драми "Володимир"; розвивати навички критичного мислення, зв'язного мовлення, вміння працювати з підручником; виховувати в учнів інтерес до давнього українського театру.

Обладнання: портретні зображення Ф. Прокоповича та Ж.-Б. Мольєра, хрестоматії, підручники (О. Міщенко. Українська література" 9 клас), ілюстративні матеріали.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Вид уроку: віртуальна екскурсія.

Педагогічна технологія: використання елементів технології проблемного навчання.

Епіграф до уроку: *Нині день засвітився — о радість премнога.*

Феофан Прокопович

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань

Учитель. Ми продовжуємо знайомитися з українською літературою епохи бароко (XVII — XVIII століття).

Проблемна ситуація.

На минулому уроці ми вивчали ліричну поезію Семена Климовського. Якби ви захотіли знайти інформацію про Семена Климовського в інтернеті, які б ключові слова ввели в пошукову систему?

(Семен Климовський, "Їхав козак за Дунай", народна пісня, збірник Львова-Прача тощо)

II. Мотивація навчальної діяльності

Учитель. Нову тему я хочу розпочати однією маленькою загадкою. (Учитель демонструє портрет Жана-Батіста Мольєра.)

Запитання: Хто зображений на портреті? (Мольєр). Коротко двома-трьома реченнями охарактеризуйте цього письменника. (Видатний французький драматург XVII ст. Автор багатьох класицистичних комедій. Найвідоміші комедії: "Міщанин-шляхтич", "Дон-Жуан", "Тартюф").

— Які у вас є припущення щодо теми сьогоденного уроку? Про яке літературне явище йтиметься на уроці? (Драматургія).

III. Оголошення теми та завдань уроку

Сьогодні ми ознайомимося з українською бароковою драматургією, визначимо її особливості. Здійснимо віртуальну екскурсію до Києво-Могилянської академії кінця XVII — першої половини XVIII століття, під час якої познайомимося з її ректором — Феофаном Прокоповичем, автором відомої історичної драми "Володимир". Коротко схарактеризуємо цей твір.

IV. Вивчення нового матеріалу Літературознавча хвилинка

Давайте відразу пригадаємо особливості драми як роду художньої літератури і чим вона відрізняється від епосу і лірики. (Драма — це один із трьох основних родів літератури, в якому світ змальовується безпосередньо, тобто за допомогою не авторських описів, а дій самих персонажів. Тому драматичні твори на відміну від епосу і лірики призначені для відтворення на сцені).

Запитання. Зверніть увагу на тему уроку. Чи є в ній щось незвичайне, що викликає подив? (Шкільна драма. Чому "шкільна"?)

З'ясуванням цього питання ми і розпочнемо наше знайомство з українською драмою XVIII століття.

Завдання

— Прочитайте перші два абзаци підручника на стор. 104 і знайдіть відповідь на питання: чому українську драму називали "шкільною"? (Тексти драм писали викладачі й учні вищих шкіл, у тому числі Києво-Могилянської академії).

— Самостійно сформулюйте і запишіть у зошит визначення "шкільної драми". Прочитайте. (Шкільною драмою називали українські драматичні твори, які були написані у вищих школах у першій половині XVIII століття. Твори мали віршовану форму, написані були українською книжною мовою з використанням силлабічної системи віршування).

Віртуальна екскурсія до Києво-Могилянської академії

Учитель. Я пропоную здійснити маленький екскурс в історію Києво-Могилянської академії, де і зародилася "шкільна драма".

Експерсію розпочнемо з розгляду зображень Києво-Могилянської академії (сьогодні і XVII—XVIII ст.).

"Екскурсовод". Києво-Могилянська вища школа набула статусу академії 1701 року. В цей час поглиблено викладали природничі дисципліни, географію, математику, було уведено нові предмети: архітектура, медицина, сільськогосподарська економія.

За гетьманування І.Мазепи (1687—1708) у Києво-Могилянській академії було споруджено нові корпуси, збільшено кількість студентів до 2 тисяч.

Саме завдяки освітній роботі Києво-Могилянської академії в Україні зароджується шкільна драма. Читаючи студентам курси поезики (піітики), у яких чимало уваги приділялося теорії драми, професори зобов'язані були практично "закріплювати" теоретичні знання. Тому й писали різні п'єси, що мали розігрувати під час найбільших православних свят — Різдва та Великодня. Інколі ставили вистави і в кінці навчального року, як своєрідний випускний екзамен для студентів.

— Пропоную вам доповнити "експерсію розповідь" інформацією про ректора Києво-Могилянської академії Феофана Прокоповича. (*Учень вголос зачитує 3-й абзац підручника зі слів: "Загалом саме завдяки курсам поезики..."*)

Учитель. Послухайте додаткову інформацію про Феофана Прокоповича.

Повідомлення про життя Феофана Прокоповича

Феофан Прокопович (1681—1736) народився в Києві в родині купця й при хрещенні дістав ім'я Єлезар. Рано залишився сиротою, зростав під впливом дядька — ректора Київського колегіуму. З 1688 року став учнем цього закладу. Мав великі здібності до навчання. Потім навчався в католицькому училищі Володимир-Волинського монастиря (щоб більше дізнатися про католицизм). Невдовзі його забирають до Римської католицької академії. Папа Римський Климентій готував посвячення Прокоповича у єпископи, але той утік із Італії.

Вимоливши прощення, постригся в ченці православної церкви, повернувся до Києва, дістав благословення митрополита і взяв ім'я дядька (Феофан Прокопович). Став викладачем Києво-Могилянської академії. Згодом Петро I затвердив його ректором цього навчального закладу. Під керівництвом Прокоповича академія стала передовим вищим навчальним закладом Європи. Після смерті царя Петра I зазнав знєваги й переслідувань, помирає у самотності й бідності.

Феофан Прокопович відомий у всьому світі як письменник, видатний ритор, оратор, педагог, церковний діяч. Залишив велику наукову, публіцистичну та художню спадщину, в якій значну частину складає риторика. Автор ліричних поезій, філософських і політичних трактатів. Одне з досягнень Прокоповича — створення першої в українській літературі драми з вітчизняним історичним героєм — "Володимир".

Запитання

1. Чим вас вразила особистість Феофана Прокоповича? (*Мав глибокі знання з багатьох предметів, започаткував у академії вищу математику, знав низку європейських мов тощо*).

2. Яка роль Феофана Прокоповича в становленні української драматургії? (*Розробив теорію драми, яку виклав у своїй праці "Три книги про поетичне мистецтво", створив першу в українській літературі драму з вітчизняним історичним героєм — "Володимир"*).

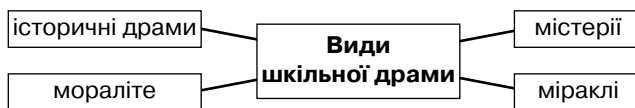
Учитель. Шкільні драми ставили під час різдвяних свят, переважно на Різдво та Великдень, а також з нагоди урочистих подій. Спектаклі проходили або на

сцені навчального закладу, або просто на майдані. Ролі в таких спектаклях виконували тільки юнаки.

Більшість персонажів шкільної драми були алегоричними. Грим і костюм підказували глядачеві, кого саме грає актор: Любов, Ненависть, Совість, Смерть, Фортуна, Розум тощо.

Шкільні драми поділялися на різні види.

Завдання: самостійно опрацюйте пам'ятку на сторінці 105, заповніть схему **"Види шкільної драми"**.

Характеристика трагікомедії "Володимир"

Учитель. До нашого часу дійшли тексти понад 30 шкільних драм. Вони досить різноманітні за змістом, сюжетом, художньою вартістю. Одна з кращих драм — трагікомедія "Володимир" Феофана Прокоповича. Вона належить саме до історичних драм.

Прочитайте верхній абзац підручника на стор. 106 і знайдіть відповіді на запитання:

1. Кому присвячена трагікомедія "Володимир"? (*Іванові Мазепі*)

2. Про яких історичних осіб ідеться в творі? (*Великий київський князь Володимир, його молодші брати Борис і Гліб, Ярополк Святославич*).

Учитель демонструє портретне зображення Володимира.

3. Розгляньте зображення князя Володимира. Яким ви уявляєте князя? (*Сильною, мужньою, вольовою людиною, хрестителем Русі*).

Учень зачитує пам'ятку до твору на стор. 105.

Учитель. Заслуга Прокоповича в тому, що він одним із перших опрацював сюжет з національної історії — розповідь про запровадження Володимиром християнства на Русі. Письменник змалював Володимира сильним, владним, розумним правителем, який дбає про благополуччя своєї держави, про її розквіт і перспективу. Проте Феофан Прокопович нагадує: хрещення Русі не було простим і безболісним процесом. Не всі підтримували Володимира. Особливо важко було подолати супротив язичницьких жерців. Їх Прокопович змалював у зневажливо-сатиричному тоні. Навіть імена їм дав промовисті.

Про що говорять, по-вашому, такі імена язичницьких жерців: Жеривол, Курояд, Пияр? (*Ненажери, пияки*).

Учитель. Ось як у творі говориться про Жеривола: "І уві сні жере Жеривол".

Проте, запроваджуючи християнство, Володимир змушений був долати не лише зовнішні перешкоди. Найтяжче було побороти власні сумніви. Автор психологічно точно змалює внутрішню боротьбу, що точиться в душі князя. Адже це не так просто — порвати з батьківською вірою і прийняти нову. Проте як правитель він розуміє: язичництво гальмує розвиток держави. І він приймає відповідальне рішення — охрестити Русь.

Ось така драма про далекі навіть і для Прокоповича часи (нагадаю: хрещення Русі відбулося в 988 році, за 6 століть до написання твору).

Проблемне запитання. Чому сучасники Феофана Прокоповича вважали драму "Володимир" дуже сучасною і актуальною? У вас є якісь версії щодо цього?

(Учитель вислуховує будь-які версії без заперечень. Коментує: "Цікава версія. Можливо, ти маєш рацію. Хто ще поділяє цю думку?" тощо)

А тепер пошукаємо відповідь на це запитання у підручнику на стор. 106 та перевіримо, наскільки слушними були ваші версії.

Учень вголос зачитує абзац від слів "У чому ж полягає ця актуальність?..."

Учитель по різні боки від зображення Володимира розміщує малюнки із зображеннями Петра I та Івана Мазепи.

Учитель. Отже, через образ Володимира Феофан Прокопович уславлює реформаторську діяльність своїх сучасників: чи то Петра I, чи то Івана Мазепи, великих державних діячів, які докладали багато зусиль, щоб скерувати державу на шлях прогресу й цивілізованого поступу. Про країну прогресивну, щасливу і благословенну мріяв Феофан Прокопович і цю мрію пов'язував з діяльністю сильного правителя-реформатора.

Давайте зачитаємо маленький уривок із трагікомедії "Володимир" — слова заключного хору, відчуємо світле звучання цього твору і віру автора у прекрасне майбутнє своєї батьківщини.

Учень читає уривок із трагедії.

Запитання і завдання

1. Який настрій відчувається в цьому уривку? (Піднесений, урочистий)

2. Яку антитезу використовує автор? (Світло — тьма)

3. "Був у тьмі ти раніше". Поясніть цю метафору. (Тьма — безвір'я, язичництво, часи до християнства).

4. Що означає "світло"? (Віру, християнство, добро).

5. "Бісери по всіх горах — це храми святії". Які картини вам уявляються? (Блискучі куполи церков і храмів, які звели нащадки Володимира по всій Русі).

Учитель. Так, мрія Володимира здійснилася. Його справа не була марною. То, може, і справа державних реформаторів, сучасників Прокоповича, принесе щастя і добро землі Руській? Про це багато роздумував і у це щиро вірив справжній патріот своєї землі — відомий письменник, педагог і церковний діяч Феофан Прокопович.

Чи не про це він писав: "Нині день засвітився — о радість премного"?

V. Підсумок уроку

Учитель. Ми починали наш урок уявним "пошуком в інтернеті". Я пропоную закінчити також уявною мандрівкою інтернетівськими сайтами. Запропонуйте ключові слова для пошуку інформації про Феофана Прокоповича. (Шкільна драма, Києво-Могилянська академія, трагікомедія "Володимир", запровадження християнства, Петро I, Іван Мазепа тощо). Учні коротко коментують зв'язки з Ф.Прокоповичем.

VI. Домашнє завдання. Опрацювати навчальний матеріал на стор. 104—107. Пояснити жанр "трагікомедія" на прикладі драми "Володимир". Індивідуальне завдання: Провести літературне дослідження "Кого зобразив Прокопович у образі Володимира: Петра I чи Івана Мазепу?" (ознайомитися з різними поглядами на це питання літературних критиків, сформулювати власну точку зору, аргументувати свою позицію).